

EKOLOGIK TARBIYANING MAKTABGACHA TA'LIM JARAYONIDAGI AHAMIYATI VA METODIKASI

Tuychiyeva Zulfizar Boxodir qizi

Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti

Maktabgacha talim fakulteti, 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'limda ekologik tarbiyaning ahamiyati hamda uni samarali tashkil etishning metodik asoslari yoritiladi. Bolalarda ekologik ong va madaniyatni shakllantirishda tabiiy muhit, kuzatish, amaliy faoliyat va o'yin usullarining o'rni tahlil qilinadi. Muallif ekologik tarbiyani uzviy va tizimli tashkil etish bo'yicha tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: ekologik tarbiya, maktabgacha ta'lim, tabiat, bolalar rivoji, kuzatish, amaliy mashg'ulot, metodika.

KIRISH

Maktabgacha yosh – bu bola ongining shakllanishi, hissiy-estetik qabul qilishning kuchli davri hisoblanadi. Aynan shu davrda bola tabiatni kuzatadi, unga mehr bilan qaraydi va unga qanday munosabatda bo'lishni o'rganadi. Bugungi ekologik muammolar fonida har bir insonda ekologik ong va madaniyat shakllantirish zarurati mavjud bo'lib, bu jarayon erta yoshdan boshlanishi kerak.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida ekologik tarbiyani samarali yo'lga qo'yish orqali bolalarda tabiatga nisbatan mas'uliyat, ehtiyotkorlik, g'amxo'rlik hissini shakllantirish mumkin. Ushbu maqolada aynan shu jarayonning metodik tomonlari tahlil qilinadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ekologik tarbiya nafaqat bilim berish, balki hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish vositasi hamdir. Ularning atrof-muhitga bo'lgan munosabati, tabiatni asrashga nisbatan ijtimoiy javobgarlik tuyg'ulari aynan erta bolalik davrida qaror topadi. Shu sababli, bu yosh bosqichida ekologik tarbiyani to'g'ri yo'lga qo'yish, ularni tabiat bilan uyg'un yashashga o'rgatish dolzarb vazifadir.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida ekologik tarbiyani samarali tashkil etish uchun pedagoglar zamonaviy pedagogik texnologiyalardan, kuzatish, o'yin, tajriba va ekskursiya kabi faol metodlardan foydalanishlari talab etiladi. Shu bilan birga, ota-onalar bilan hamkorlikda amalga oshirilgan ekologik tadbirlar bolalarning mazkur sohadagi bilim va ko'nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Ushbu maqolada ekologik tarbiyaning maktabgacha yoshdagi bolalar rivojiga ta'siri, bu borada qo'llaniladigan asosiy metod va yondashuvlar tahlil qilinadi hamda samaradorlikni oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar beriladi.

METODLAR

Tadqiqot davomida quyidagi usullardan foydalanildi:

- **Adabiy manbalarni o'rganish** – ekologik tarbiya metodikasi bo'yicha ilmiy va amaliy manbalar tahlil qilindi.
- **Kuzatuv** – maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik mashg'ulotlar kuzatildi.
- **Suhbat va so'rovnoma** – tarbiyachi-pedagoglar bilan suhbatlar va so'rovnomalar tashkil qilindi.
- **Taqqosiy tahlil** – turli metodik yondashuvlarning samaradorligi o'rganildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalariga ko'ra, quyidagilar aniqlangan:

1. **Ekologik mashg'ulotlar orqali** bolalarda tabiat hodisalari haqidagi tasavvurlar shakllanadi va ular kuzatish, savol-javob, suhbat orqali tabiatga nisbatan ongli munosabatni o'rganadilar.
2. **Amaliy faoliyat** (gul ekish, daraxt parvarishi, suvni tejash) orqali bolalarda tabiatni asrash odatlari paydo bo'ladi.
3. **Didaktik o'yinlar**, ekologik ertaklar va rolli o'yinlar orqali bolaning eko-tafakkuri rivojlanadi.
4. **Pedagogik yondashuvlar** ichida "tabiat – jonli makon" konsepsiyasiga asoslangan faoliyat eng samarali ekani kuzatildi.
5. Ota-onalar bilan hamkorlik qilgan hollarda bolalarning ekologik xatti-harakatlari yanada barqaror shakllanadi.

MUHOKAMA

Ekologik tarbiya – bu faqatgina axborot berish emas, balki bolaga tabiat bilan do'stona munosabat o'rnatishni o'rgatishdir. Maktabgacha yoshdagi bolalarda atrof-muhitga ijobiy munosabat, g'amxo'rlik, e'tibor, javobgarlik kabi sifatlar mustahkamlanadi. Bugungi kundagi iqlim o'zgarishi, resurslarning kamayishi kabi global muammolar bolalarga ham tushunarli va bevosita ta'sir etuvchi holatlardir. Shunday ekan, ekologik tarbiya erta yoshdan boshlanishi lozim.

Metodik jihatdan esa samarali yondashuvlar quyidagilar bo'ldi:

- **Tabiat burchaklari** – bolalar o‘z qo‘li bilan parvarish qiladigan gullar, baliqlar, qushlar vositasida ekologik mas‘uliyat shakllanadi.
- **Kuzatish kundaliklari** – tabiatdagi o‘zgarishlarni bolalar o‘z so‘zlari bilan ifodalaydi.
- **Mavsumiy ekskursiyalar** – yozda bog‘, qishda o‘rmon yoki parkda kuzatuvlar olib borish, tabiat hodisalarini bevosita ko‘rish imkonini beradi.
- **Ijtimoiy loyihalar** – “Tabiatni asraylik”, “Men daraxt ekaman” kabi kichik loyihalar orqali bolalarda ekologik faol pozitsiya shakllanadi.

XULOSA

Maktabgacha ta‘lim jarayonida ekologik tarbiya bolalarda hayotga mehr, tabiatga mas‘uliyat bilan qarash, ijtimoiy foydali faoliyatga moyillik kabi muhim xususiyatlarni rivojlantiradi. Pedagogik jarayonda ekologik tarbiyani tizimli, bosqichma-bosqich va bolalarning yosh xususiyatlariga mos holda olib borish lozim. Ekologik ongni erta yoshdan boshlab shakllantirish orqali jamiyatda barqaror rivojlanish, yashil fikrlash va mas‘uliyatli avlodni tarbiyalashga xizmat qilamiz.

Ekologik tarbiya maktabgacha yoshdagi bolalarda nafaqat tabiatga nisbatan mehr-muhabbat, balki ijtimoiy faol pozitsiya, mas‘uliyat, ekologik madaniyat va mustaqil fikrlash kabi muhim sifatlarning shakllanishiga xizmat qiladi. Bu jarayonda pedagogik yondashuvlarning tizimliliigi va uzviyligi, faoliyat turlari orasidagi bog‘liqlik va bolalarning yosh xususiyatlariga mos metodlarning tanlanishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, ekologik tarbiyani samarali tashkil etishda quyidagi omillar alohida ahamiyat kasb etadi:

- Tabiat bilan bevosita muloqotga asoslangan dars va mashg‘ulotlar;
- Bolalarning amaliy faoliyat orqali ekologik muammolarni tushunishiga sharoit yaratish;
- Ota-onalar bilan doimiy aloqani yo‘lga qo‘yish va ularni bolalarning ekologik tarbiyasida faol ishtirok etishga jalb etish;
- Ekologik ertaklar, o‘yinlar va loyihalar orqali bolalarning dunyoqarashi va hissiy olamini boyitish.

Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, maktabgacha ta‘lim jarayonida ekologik tarbiya faqat ma‘lum bir yo‘nalish emas, balki bolaning har tomonlama rivojlanishida muhim o‘rin tutuvchi vositadir. Uni to‘g‘ri yo‘lga qo‘yish orqali biz kelajak avlodda tabiatga mas‘uliyatli va ongli munosabat shakllanishini ta‘minlaymiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimova N. “Ekologik tarbiya asoslari”. – Toshkent: Fan, 2020.
2. Maktabgacha ta’lim vazirligi metodik qo‘llanmasi: “Tabiat va biz”. – 2021.
3. Qodirova M. “Maktabgacha ta’lim psixologiyasi”. – Toshkent, 2019.
4. UNESCO. “Early Childhood Environmental Education Guidelines”. – 2020.
5. Zokirova N. “Bolalarda ekologik ongini shakllantirish usullari”. // Pedagogika. – 2022, №3.
6. O‘zbekiston Respublikasining “Atrof-muhitni muhofaza qilish to‘g‘risida”gi Qonuni. – 2016.

Research Science and
Innovation House

